

Wielki podbój zamorski (La Gran conquista de Ultramar): perspektywa genologiczna

The Great Overseas Conquest (La Gran conquista de Ultramar): genological perspective

Agnieszka Durlej-Krach

UNIwersYTET JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH

Słowa kluczowe

La Gran conquista de Ultramar, genologia, wyprawy krzyżowe

Keywords

La Gran conquista de Ultramar, genology, the Crusades

Abstrakt

Wielki podbój zamorski jest kompilacją czterech gatunków literackich: kroniki, powieści, pieśni o czynach i legendy. Traktuje o wyprawach krzyżowych. Stanowi kompilację dzieła *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum* autorstwa Wilhelma z Tyru oraz niektórych starofrancuskich *chansons de geste*, takich jak: *Pieśń o Rycerzu z Łabędziem*, *Berta Wielkstopa*, *Młdzieńcze czyny Gotfryda*, *Mainete*, *Herakliusz*, *Pieśń o Antiochii* oraz *Pieśń o Jerozolimie*. Niektóre z nich przynależą ponadto do gatunku legendy czy powieści rycerskiej. Obecne są też reminiscencje tekstów hagiograficznych oraz warstwy subgatunkowe: „powieść historyczna”, „zbiór legend z tłem historycznym”, „kronika rycerska” czy „pieśni o czynach chrześcijan”. Dzieło to uwzględnia także typowe dla swojej epoki toposy: *homo viator*, *ubi sunt*, *memento mori* czy *danse macabre*. Na wielowarstwowość *Wielkiego podboju zamorskiego* składają się także różne wpływy heterotoponimiczne. Poszczególne mikroteksty zostają włączone w całość tego dzieła literackiego jako makrotekstu.

Abstract

The Great Overseas Conquest is a compilation of four literary genres: chronicle, novel, chansons de geste, and legend. It depicts the course of the Crusades. The work is a compilation of *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum* by William of Tire and several Old French chansons de geste, such as *Knight of the Swan*, *Bertha Broadfoot*, *The Youthful Deeds of Godfrey*, *Mainete*, *Eracles*, *Song of Antioch*, and *Song of Jerusalem*. Some of these also belong to the genres of legend or chivalric novel. These texts contain reminiscences of hagiographic texts and subsequent subgenre layers in their structure, such as: “historical novel,” “collection of legends with a historical background,” “knight’s chronicle,” or “songs about the deeds of Christians.” This work also contains topos such as homo viator, ubi sunt, memento mori, and danse macabre. The multi-layered nature of *The Great Overseas de Ultramar* also incorporates various heterotoponymic influences. Individual microtexts are integrated into the whole of this literary work as a macrotext.

Przykładem dzieła reprezentatywnego dla tematyki genologii tekstów przynależących do szeroko rozumianego obszaru kulturowego jest szesnastowieczna hiszpańska wersja mało dziś znanego, a cieszącego się dużą popularnością w średniowiecznej Europie, obszernego trzynastowiecznego kastylijskiego dzieła prozy narracyjnej traktującego o pierwszej wyprawie krzyżowej i zarysowującego przebieg kolejnych krucjat – *Wielkiego podboju zamorskiego* (*La Gran conquista de Ultramar*)¹. Tekst ten okazuje się niezwykle istotny „dla studiów nad źródłami materiałów do powieści rycerskiej”², ale też dla zrozumienia specyfiki twórczości narracyjnej średniowiecznej Europy romańskiej. Jest on obecny w badaniach literaturoznawców, historyków i historyków idei. Jak zaznacza Beata Baczyńska, „Tytułowe *Ultramar* odnosi się do przeciwległego w stosunku do Półwyspu Iberyjskiego krańca Morza Śródziemnego”³.

Rękopis pierwszej starohiszpańskiej wersji *Wielkiego podboju zamorskiego* datuje się na lata 1291–1295. Tekst ten przynależy do kanonu trzynastowiecznych tekstów narracyjnych oraz stanowi kompilację czterech

¹ Autorzy tekstów naukowych stosują czasami odmienne zapisy tytułu tego utworu we współczesnym języku hiszpańskim; autorka niniejszego artykułu proponuje formę podaną w nawiasie.

² Á. del Río, *Historia literatury hiszpańskiej*, przeł. K. Piekarec, t. I, Warszawa 1970, s. 92–93. Zob. C. González, *La tercera crónica de Alfonso X: „La gran Conquista de Ultramar”*, Londyn 1992, s. 106.

³ B. Baczyńska, *Historia literatury hiszpańskiej*, Warszawa 2014, s. 56.

gatunków literackich: kroniki, powieści, pieśni o czynach oraz legendy. Stanowi szczególną kompilację kroniki, dwunastowiecznego łańciskiego dzieła, *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum* autorstwa Wilhelma z Tyru oraz niektórych starofrancuskich *chansons de geste* traktujących o pierwszej krucjacie, takich jak: *Pieśń o Rycerzu z Łabędziem*, *Berta Wielkstopa*, *Młodzieńcze czyny Gotfryda*, *Mainete*, *Herakliusz*, *Pieśń o Antiochii* oraz *Pieśń o Jeruzolimie*, gdzie w panoramę wątków kronikarskich oraz tekstów przynależących do starofrancuskich pieśni o czynach zostają wplecione zarówno wątki legendy, co przydaje ludowego charakteru dziełu przywołując pełen magii i cudowności świat średniowiecza, jak i powieści rycerskie. To właśnie *Pieśń o Rycerzu z Łabędziem* wpisuje się także w wątek legendarny, jak również reprezentuje treści przynależące do fikcji literackiej ukazanej z perspektywy powieści rycerskiej. *Młodzieńcze czyny Gotfryda* oraz *Mainete* są także powieściami rycerskimi, a *Berta Wielkstopa* przynależy, ponadto, do gatunku legendy. To w powieści rycerskiej pojawiają się fikcyjne opowieści o młodzieńcych czynach, na przykład, Karola Wielkiego w *Mainete* czy Gotfryda z Bouillon winkorporowane w tekst traktujący o postaci historycznej.

Principia perspektywy genologicznej zostały sformułowane już przez Arystotelesa w jego dziele *Poetyka*, jednak na *Wielki podbój zamorski* należało spojrzeć także z punktu widzenia zasad piśmiennictwa epoki średniowiecza, gdzie gatunki literackie mogły łączyć się ze sobą w dowolny sposób, a zasady kompilowania tekstów pochodzących z różnych źródeł pozostawiały technicznemu autorowi, bądź autorom, – najprawdopodobniej kopiście, będącemu często jednocześnie tłumaczem – znaczną swobodę tworzenia. Wilhelm z Tyru posiadał rzetelne przygotowanie, by w wiarygodny sposób spisać wydarzenia historyczne, które miały miejsce podczas pierwszej wyprawy krzyżowej. Pieśni o czynach, traktujące o wielkich czynach bohaterów zarówno historycznych, jak i literackich, miały już głęboko zakorzenioną tradycję piśmienniczą w literaturze starofrancuskiej podczas powstawania szesnastowiecznego druku *Wielkiego podboju zamorskiego*. Cudowne genealogie bohaterów dzieła, w których pojawiają się postacie zarówno historyczne (*res gesta*), jak i reprezentanci fikcji literackiej, sytuują to dzieło także w obszarze powieściowym (*res ficta*). Wszystkie wskazane tutaj gatunki realizują się i dopełniają się wzajemnie w *Wielkim podboju zamorskim* jako w tekście przynależącym do epiki narracyjnej. Spoiwem dla wszystkich obecnych tutaj gatunków pozostaje *entrelacement* – przeplatanie się poszczególnych elementów genologicznych analizowanego dzieła. Jak zauważa Laura Borràs Canstanyer nawiązując do analogii pomiędzy literaturą a społeczeństwem:

rycerstwo jest jednym z centrów fundamentalnej dyskusji skupiającej się wokół literatur romańskich, a wokół owych centrów mogą tworzyć się różne ga-

tunki. W ten oto sposób, jeśli epika wyłania się z wizji historycznej rycerstwa, związanego z ideą krucjat, *roman* [powieść] wyrasta z jej wizji laickiej i przynależącej go kategorii *profanum*⁴.

Jak zaznacza Cristina González, istnieją przypuszczenia, że autorem pierwszej hiszpańskiej wersji *Wielkiego podboju zamorskiego* był król kastylijski Alfons X Mądry i to pod jego pieczę w królewskich warsztatach powstało to trzynastowieczne dzieło, a jeżeli nie zostało ono ukończone w czasie trwania rządów Alfonsa X, to dokonało się to w czasie panowania jego syna Sancha IV⁵. Jednak w szesnastowiecznej wersji *Wielkiego podboju zamorskiego* w prologu zostało zaznaczone, że autorem hiszpańskiej wersji tego dzieła był król Alfons X:

[...] my, don Alfons, król Kastylii, Toledo, Leonu i Andaluzji, rozkazujemy przetłumaczyć historię opisującą, co wydarzyło się na Zamorzu, [...] zgodnie z tym, co czytamy w dawnych księgach [...]⁶.

Jednak „autora” należy tutaj rozumieć jako osobę, na której zlecenie dzieło to powstało. Owa szesnastowieczna wersja *La Gran conquista de Ultramar* pochodzi z 1503 roku i została opublikowana przez Hansa Giessera w Salamance⁷. Margarita Lliteras wyszczególnia trzy współczesne wydania tej wersji: czterotomowe wydanie pod redakcją Louisa Coopera opublikowane w 1979 roku w Bogocie przez wydawnictwo Caro y Cuervo, wraz z obszernym i szczegółowym, a tym samym wiele wnoszącym do nauki, wstępem jego redaktora; wydanie Pascuala de Gayangosa, zawarte w tomie 44 biblioteki La Biblioteca de Autores Españoles, opublikowane w Madrycie przez wydawnictwo Rivadeneyra w 1858 roku oraz nieopublikowany maszynopis George’a T. Northupa, pochodzący z 1964 roku i zawierający wydanie krytyczne *Wielkiego podboju zamorskiego* – stanowi on własność Biblioteki

⁴ L. Borràs Canstanyer, *Hermenéutica de los géneros literarios medievales*, [w:] „Estudios Románicos”, t. 11, 199, s. 22. Tłumaczenie tego i innych fragmentów Agnieszka Durlej-Krach.

⁵ C. González, *La tercera crónica de Alfonso X: „La gran Conquista de Ultramar”*, op. cit., s. 104; J. D. Rodríguez Velasco, *Cristina González, La tercera crónica de Alfonso X: «La Gran Conquista de Ultramar»*, [w:] „Bulletin hispanique”, nr 98-2, 1996, s. 429, [w:] https://www.persee.fr/doc/hispa_00074640_1996_num_98_2_4920_t1_0429_0000_1 (dostęp 4 VI 2018).

⁶ *La Gran conquista de Ultramar*, t. I, wydanie krytyczne, wstęp, przypisy i glosariusz L. Cooper, Bogota 1979, s. 1.

⁷ *La Gran conquista de Ultramar*, t. IV, wydanie krytyczne, wstęp, przypisy i glosariusz L. Cooper, Bogota 1979, s. 250.

Uniwersytetu w Chicago w Department of Special Collections⁸. Jak zaznacza Christine Stresau, wersje *Wielkiego podboju zamorskiego*, które pojawiły się później w stosunku do jego trzynastowiecznego pierwowzoru, prezentowały, ze względu na rozwój pisarstwa dzieł literackich i spisywania kronik, odmienny warsztat pracy literackiej niż ten, który był właściwy pracy twórczej pod pieczęcią alfonsjańską⁹. Szesnastowieczna wersja *Wielkiego podboju zamorskiego*, starsza o ponad dwa wieki niż jej pierwowzór, stanowi najpełniej zachowaną kopię tego dzieła, co daje pełen obszar dla badań nad tym dziełem¹⁰.

Należy uściślić, że szesnastowieczne wydanie *Wielkiego podboju zamorskiego* składa się z dwóch woluminów, a na przykład wydanie z 1979 roku obejmuje cztery tomy relacjonujące przebieg pierwszej wyprawy krzyżowej oraz zarys kolejnych krucjat do Ziemi Świętej¹¹. Tomy te zostały podzielone na księgi, nie pokrywające się objętościowo z poszczególnymi tomami, a księgi na rozdziały, które zostały opatrzone tytułem wprowadzającym czytelnika do tekstu zawartego w każdym z nich. Tom pierwszy opowiada o początkach i motywach przedsięwzięcia pierwszej krucjaty. Ukazane zostały tam również – poprzez nawiązania do *Pieśni o Rycerzu z Łabędziem*, *Berty Wielkostepej*, *Młodzieńczych czynów Gotfryda* – początki rodu Gotfryda z Bouillon. Autor wprowadza też odwołania do dzieł: *Mainete* oraz *Herakliusz*. Tom drugi traktuje o zdobyciu Antiochii. Tom trzeci opowiada o podboju Jerozolimy, wyborze Gotfryda z Bouillon na niekoronowanego władcę Świętego Miasta oraz o jego śmierci i następcach. Tom czwarty traktuje o śmierci Baldwina, brata Gotfryda, a także przedstawia krótką historię ostatnich królów Jerozolimy i zarys kolejnych krucjat.

Taka genologicznie „tkana” formuła tekstu pozostaje głęboko zakorzeniona w specyfice piśmiennictwa epoki średniowiecza, na co zwraca uwagę María Eugenia Alcatena zaznaczając, że trzynasto i czternastowieczna hagiografia pozwala sobie na właśnie tego typu włączanie tekstów fikcji literackiej do tekstów traktujących o prawdzie historycznej, by lepiej wyłonić, ukazać

⁸ M. Lliteras, *El Cavallero del Cisne („Gran Conquista de Ultramar”): la nueva edición de Echenique y los problemas relativos a la extensión y título del texto*, [w:] „Thesaurus”, t. XLVIII, nr 2, Louisville 1993, s. 393, [w:] http://cvc.cervantes.es/lengua/thesaurus/pdf/48/TH_48_002_161_0.pdf (dostęp 10 VIII 2012).

⁹ Ch. R. Stresau, *La Gran Conquista de Ultramar. Its Sources and Composition*, Chapel Hill: University of North Carolina 1997, s. 243–250.

¹⁰ Zob. M. Carrasco Tenorio, *La Gran Conquista de Ultramar. Edición crítica y estudio filológico del Ms BNE 1187*, 2020, [w:] https://serval.unil.ch/resource/serval:BI-B_50E819C5C891.P001/REF.pdf (dostęp 04 I 2025).

¹¹ Pierwsza wyprawa ta datowana jest na lata 1095–1099.

i oddać te ostatnie¹². Ponadto, średniowiecze przyjmowało zasady pojmowania prawdy w charakterystyczny dla tamtych czasów sposób, co podkreśla Leonardo Funes:

Amplituda historycznej świadomości tamtego okresu pozostawała w zgodzie z amplitudą pojęcia prawdy, okres ten nie ograniczał się jedynie do zasady zgodności, ale przynależał do kryteriów tak różnych, jak kompromis, kwestie rodzinne, szeroko akceptowalna tradycja, przekonania zbiorowości czy sprawczość moralna; tym samym percepcja granic między tym, co historyczne i tym, co przynależące do fikcji literackiej (które wzajemnie, oczywiście, nie wykluczały się) prezentowała dynamikę trudną do przyjęcia przez współczesną mentalność. Paradoxyjna średniowieczna płaszczyzna prawdy mogła jawić się jako przestrzeń z dynamicznymi obszarami, które pozostawały w zgodzie z różnymi rodzajami prawdy, w której to przestrzeni jednym z takich obszarów, tym najbardziej odległym, byłaby fikcja¹³.

W dalszym wywodzie badacz ten optymistycznie konkluduje: „mieszanka historii i fikcji nie stanowi problemu, lecz jest rozwiązaniem”¹⁴. Ten swoisty tygiel gatunkowy dawał szerokie spektrum możliwości, by stworzyć tekst złożony w formie, ale i spójny w swej wielorakości gatunków, bowiem zawsze oscylujący wokół zamysłu jego autora w wykreowaniu tekstu spójnego semantycznie, ukazującego w bogaty sposób daną myśl oraz przekazującego konkretne wartości. Należy także pamiętać o średniowiecznej zasadzie zgodności, w myśl której było rzeczą oczywistą i przyjętą za normę, że skryba tamtych czasów nie tylko wiernie przepisywał, a tym samym kopiował, dawne księgi, ale także był w pełni uprawniony do włączania w nie innych teksów, także odmiennych gatunkowo.

Te swoiste inkrustacje wplatały się w całość wyjściowego dzieła, tworząc wraz z nim zmodyfikowane dzieło o wielu walorach literackich, naznaczone synkretyzmem gatunkowym (pozwalającym w subtelny sposób ukazać wielkość człowieka, jego cnoty, wartości, racje, uczucia i cele) oraz swoistą autotransgresję w drodze ku wieczności. Różnej natury czynniki współgrały w korpusie tego hiszpańskiego dzieła, by stworzyć finalnie wnikliwy opis ludzkiej istoty. Taka interpolacja kroniki, powieści, legendy i pieśni o czynach wprowadza także konotacje uprzednie w stosunku do nich samych, takie jak reminiscencje tekstów hagiograficznych mówiących o życiu Idy

¹² M. E. Alcatena, *Lactancia materna en la Gran conquista de Ultramar leyenda y ficción en la configuración narrativa de una verdad histórica*, [w:] „Exlibris”, nr 13, Buenos Aires 2024, s. 127, [w:] <http://revistas.filo.uba.ar/index.php/exlibris/article/view/4206/3535> (dostęp 28 IX 2024).

¹³ L. Funes, *Investigación literaria de textos medievales: objeto y práctica*, Buenos Aires 2009, s. 70.

¹⁴ Ibidem, s. 71.

jako historycznej postaci, a przedstawionej w *Wielkim podboju zamorskim*, w części legendarnej, w roli matki trzech głównych przywódców pierwszej wyprawy krzyżowej – Gotfryda z Bouillon (pierwszego niekoronowanego władcy Jerozolimy, zwanego przez siebie jedynie Obrońcą Grobu Świętego – *Advocatus Sancti Sepulchri*), Baldwina I (jego następcy na tronie Świętego Miasta w charakterze pierwszego koronowanego króla Jerozolimy) oraz Eustachego. Kontekst rycerstwa, ukazany już w pierwszych trzynastowiecznych hiszpańskich manuskryptach analizowanego dzieła, tutaj rycerstwa historycznego, choć z cudownym rodowodem, stał się ponadto kanwą do późniejszego gatunku literackiego, którym była powieść rycerska, jakże emblematyczna dla literatury hiszpańskiej, z której, kolejno, narodziła się hiszpańska powieść narodowa – *Przemysłny szlachcic don Kichot z Manczy* Miguela de Cervantesa Saavedry.

Kontekst genologiczny *Wielkiego podboju zamorskiego* prezentuje jego bogactwo gatunkowe (*génos*) oraz treści – słowa (*lógos*), a tym wysoką wartość literacką, historyczną, jak również etyczną, estetyczną i teologiczną ze szczególnym uwzględnieniem soteriologii. Złożoność dzieła, zarówno tę techniczną, jak i merytoryczną, bez wątpienia dyktują także geograficzne wpływy poszczególnych jego części – kronikarska Wilhelma z Tyru, północnofrancuskie czy prowansalskie pieśni o czynach oraz zachodnioeuropejskie legendy, bowiem każdy z tych obszarów prezentował częściowo odmienne trendy gatunkowe w ujęciu zarówno synchronicznym (oczywiste różnice między gatunkami), jak i diachronicznym (na Półwysep Iberyjski wpływy europejskie docierały zazwyczaj później, niż rodziły się w Europie frankofońskiej, a wszystko to z racji naturalnej bariery, jaką są Pireneje, jak również z przyczyn kulturowych i religijnych związanych z muzułmańską konkwiistą tego terenu). Poprzez te różnice widać także umiejscowienie złożonego genologicznie tekstu na styku odmiennych kultur, a tym samym obszarów geograficznych i zróżnicowanych konotacji cywilizacyjnych.

Jak zaznacza César Domínguez Prieto, *Wielki podbój zamorski* odgrywa centralną rolę w kanonie średniowiecznej literatury hiszpańskiej z punktu widzenia kanoniczności dynamicznej, stając się prototypem dla późniejszej powieści rycerskiej¹⁵, jakże istotnej dla europejskiej literatury narracyjnej. Dynamiczność ta opiera się właśnie na owej transpozycji, na przeniesieniu w czasie cech *Wielkiego podboju zamorskiego* na rodzącą się później powieść

¹⁵ C. Domínguez Prieto, *Visitando la Construcción del Canon Medieval: El caso de la Mutación Genológica de la Gran Conquista de Ultramar en la Historiografía Literaria del siglo XIX*, [w:] *Visitando la Edad Media: representaciones del medievo en la España del siglo XIX*, red. J. M. Ortega, R. Sanmartín Bastida, Teruel, 2009, s. 138, [w:] <http://www.amantesdeteruel.es/wiki/datos/documentos/pdfs/edadmedia.pdf> (dostęp 01 I 2025).

rycerską, co świadczy o bogatej złożoności genologicznej także tej ostatniej. Zdaniem Carmen Benito-Vessels, bogaty dyskurs narracyjny *Wielkiego podboju zamorskiego*, zachowany dzięki takiej złożoności genologicznej, daje możliwość wyłonienia w jego strukturze kolejnych warstw – tym razem subgatunkowych: „powieści historycznej”, „zbioru legend z tłem historycznym”, „kroniki rycerskiej” czy „pieśni o czynach chrześcijan”¹⁶. Wszystkie gatunki literackie, jakie można odnaleźć w analizowanym dziele, przyczyniają się do wykreowania bogatego portretu psychologicznego i duchowego bohaterów oraz złożonego obrazu świata, w którym przyszło im żyć – są nimi wartości chrześcijańskie, a także etos rycerski i arystokratyczny, cały wachlarz norm i zasad, które panowały w średniowiecznej Europie tego okresu, ukazanej w *Wielkim podboju zamorskim*. Owe normy i zasady nie były jednak odseparowane od rzeczywistości wykraczającej poza piśmiennictwo, ale stanowiły uniwersalne przesłanie dla odbiorcy tekstu, które – choć silnie teocentryczne – skupiało się na wnętrzu człowieka i jego drodze ku zbawieniu. *Wielki podbój zamorski* zawiera także liczne toposy charakterystyczne dla przywołanych powyżej gatunków: *homo viator* – motyw człowieka pozostającego stale w drodze, pielgrzyma, tutaj także w wymiarze eschatologicznym, motyw *ubi sunt* – „gdzie są?” mówiący o przemijaniu, marności życia doczesnego, podążaniu ku Niebu jako wiecznej krainie szczęśliwości, oraz motyw *memento mori* i towarzyszący mu motyw *danse macabre*, które przypominały bohaterom i czytelnikom, iż czyny ziemskie nie są bez znaczenia dla zbawienia człowieka i osiągnięcia przez niego życia wiecznego.

Na wielowarstwowość *Wielkiego podboju zamorskiego* składają się także różne wpływy heterotoponimiczne. Jak zaznacza Carmen Benito-Vessels, heterotoponimia zasadza się w tym dziele na zmianach, które wypływają z połączenia w nim treści historycznych z wątkami fikcji literackiej, co w zestawieniu daje nie tylko wymienne znaczenie ukazanych treści, ale skutkuje także modyfikacją percepcji odbiorcy tekstu. Zmiana ta dokonuje się także poprzez wielokulturowość bohaterów analizowanego dzieła: „udaje się osiągnąć taki cel, iż minarety stają się wysokimi wieżami, muezinów zastępują zakrystianie, godziny modlitw islamskich stają się godzinami modlitw kanonicznych, a w miejsce Maurów pojawiają się pielgrzymi”¹⁷. Ten wielogatunkowy tekst w całości stanowi logiczną i spójną całość, także pod względem

¹⁶ C. Benito-Vessels, *Discurso político y novelesco en la Gran Conquista de Ultramar*, [w:] *Medievalia*, red. A. Campos García Rojas, X. Luna Mariscal, A. Hernández Díaz, 50, 2018, s. 160 [w:] <https://revistasfilologicas.unam.mx/medievalia/index.php/mv/article/view/355/407> (dostęp 30 IX 2024).

¹⁷ C. Benito-Vessels, *Heterotopía e imperio soñado en la Gran conquista de Ultramar*, [w:] „Revista de poética medieval”, nr 3, 1999, s. 35, [w:] <https://core.ac.uk/download/pdf/58904905.pdf> (dostęp 6 X 2024).

poruszonych w nim wątków. Poszczególne mikroteksty zostają włączone w całość tego dzieła literackiego jako makrotekstu¹⁸.

Heterogeniczność analizowanego dzieła pozwala ukazać wielowarstwowo i dogłębnie charakter oraz przeżycia jego bohaterów, a także umożliwia szeroki zakres interpretacyjny tego, co dotyczy wątków wiernych rzeczywistości, w której przyszło żyć jego bohaterom, ale i świata nadprzyrodzonego w dwóch wymiarach, ukazanych poprzez wprowadzenie wątków mistycznych oraz wątków magicznych, które nie zawsze odnosiły się do cudowności chrześcijańskiej, ale nawiązywały także do ludowej tradycji wieków średnich. Genologiczna złożoność *Wielkiego podboju zamorskiego* przejawia się w największym stopniu poprzez zastosowaną tu interpolację gatunków literackich, ale również poprzez adnotacje, które pozostawili po sobie kopiści jego manuskryptów.

Bibliografia

- Alcatena María Eugenia, *Lactancia materna en la Gran conquista de Ultramar leyenda y ficción en la configuración narrativa de una verdad histórica*, [w:] „Exlibris”, nr 13, Buenos Aires 2024, s. 126-141, [w:] <http://revistas.filo.uba.ar/index.php/exlibris/article/view/4206/3535> (dostęp 28 IX 2024).
- Baczyńska Beata, *Historia literatury hiszpańskiej*, Warszawa 2014.
- Benito-Vessels Carmen, *Discurso político y novelesco en la Gran Conquista de Ultramar*, [w:] *Medievalia*, red. Axayácatl Campos García Rojas, Xiomara Luna Mariscal, Axel Hernández Díaz, nr 50, 2018, s. 159-169, [w:] <https://revistas-filologicas.unam.mx/medievalia/index.php/mv/article/view/355/407> (dostęp 30 IX 2024).
- Benito-Vessels Carmen, *Heterotopía e imperio soñado en la Gran conquista de Ultramar*, [w:] „Revista de poética medieval”, nr 3, 1999, s. 31-50, [w:] <https://core.ac.uk/download/pdf/58904905.pdf> (dostęp 6 X 2024).
- Borràs Canstanyer Laura, *Hermenéutica de los géneros literarios medievales*, [w:] „Estudios Románicos”, t. 11, 199, s. 17-34.
- Carrasco Tenorio Milagros, *La Gran Conquista de Ultramar. Edición crítica y estudio filológico del Ms BNE 1187*, 2020, [w:] https://serval.unil.ch/resource/serval:BI_B_50E819C5C891.P001/REF.pdf (dostęp 04 I 2025).
- Domínguez Prieto César, *Visitando la Construcción del Canon Medieval: El caso de la Mutación Genológica de la Gran Conquista de Ultramar en la Historiografía Literaria del siglo XIX*, [w:] *Visitando la Edad Media: representaciones del medioevo en la España del siglo XIX*, red. J. M. Ortega, R. Sanmartín Bastida, Teruel, 2009,

¹⁸ M. Lliteras, *La cronología temporal como técnica de integración del Cavallero del Cisne en La Gran Conquista de Ultramar*, [w:] *Actas XIII Congreso AIH*, red. F. Sevilla, C. Alvar, t. I, s. 168, [w:] https://cvc.cervantes.es/literatura/aih/pdf/13/aih_13_1_025.pdf (dostęp 05 VI 2018).

s. 136-162, [w:] [http://www.amantesdeteruel.es/wiki/datos/documentos/pdfs/edad media.pdf](http://www.amantesdeteruel.es/wiki/datos/documentos/pdfs/edad%20media.pdf) (dostęp 01 I 2025).

González Cristina, *La tercera crónica de Alfonso X: „La gran Conquista de Ultramar”*, Londyn 1992.

La Gran conquista de Ultramar, t. I, wydanie krytyczne, wstęp, przypisy i glosariusz Louis Cooper, Bogota 1979.

La Gran conquista de Ultramar, t. II, wydanie krytyczne, wstęp, przypisy i glosariusz Louis Cooper, Bogota 1979.

La Gran conquista de Ultramar, t. III, wydanie krytyczne, wstęp, przypisy i glosariusz Louis Cooper, Bogota 1979.

La Gran conquista de Ultramar, t. IV, wydanie krytyczne, wstęp, przypisy i glosariusz Louis Cooper, Bogota 1979.

Llitas Margarita, *El Cavallero del Cisne («Gran Conquista de Ultramar»): la nueva edición de Echenique y los problemas relativos a la extensión y título del texto*, [w:] „Thesaurus”, t. XLVIII, nr 2, Louisville 1993, s. 393-401, [w:] http://cvc.cervantes.es/lengua/thesaurus/pdf/48/TH_48_002_161_0.pdf (dostęp 10 VIII 2012).

Río Ángel del, *Historia literatury hiszpańskiej*, przeł. Kazimierz Piekarec, t. I, Warszawa 1970.

Rodríguez Velasco Jesús D., *Cristina González, La tercera crónica de Alfonso X: «La Gran Conquista de Ultramar»*, [w:] „Bulletin hispanique”, nr 98-2, 1996, s. 429-432, [w:] https://www.persee.fr/doc/hispa_00074640_1996_num_98_2_4920_t1_0429_0000_1 (dostęp 4 VI 2018).

Stresau Christine R., *La Gran Conquista de Ultramar. Its Sources and Composition*, Chapel Hill: University of North Carolina 1997.